

Nicole BACHARAN, istoric și politolog francez. Cercetător asociat la Fondation nationale des sciences politiques (Science-Po) și National Fellow de la *Hoover Institution* a Universității Stanford din California. Cărți publicate: *Faut-il avoir peur de l'Amérique?* (2005), *Pourquoi nous avons besoin des Américains* (2007), *Vive l'atlantisme* (2007), *Le petit livre des élections américaines* (2008).

Dominique SIMONNET, scriitor și jurnalist francez, renumit pentru lucrările sale de popularizare a științei: *Vivent les bébés* (1986), *Bébé, mode d'emploi* (2000), *La Plus Belle Histoire du monde* (în colaborare; 1996), *La Plus Belle Histoire de l'homme* (în colaborare; 1996), *La Plus Belle Histoire de l'amour* (2003), *Le Petit Livre des Couleurs* (în colaborare cu Michel Pastoureau; 2005).

Nicole BACHARAN și **Dominique SIMONNET** semnează împreună: *Le Livre de Néo* (1998), *Néo en Amérique* (2001), *Néo en Egypte* (2002), *Néo dans les Etoiles* (2004).

Traducătoarea, **Georgeta BARBU-ANGHEL**, a absolvit Facultatea de Litere din cadrul Universității „Al. I. Cuza” din Iași, specializarea Limba și Literatură franceză – Limba și Literatura Română. Traduceri: Anne Vaisman, *Primele sentimente de dragoste*, Cartier, 2008; Anne Vaisman, *Primele experiențe sexuale*, Cartier, 2008.

Nicole BACHARAN
Dominique SIMONNET

Dragostea
pe înțelesul copiilor noștri

*cu Isabelle, Caroline, Johanna,
Antonin și Celia*

Traducere din franceză de Georgeta BARBU-ANGHEL

CARTIER

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.

Tel./fax: 24 05 87, tel.: 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md

Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr.24, sectorul 2, București.

Tel/fax: 210 80 51. E-mail: codexcartier@gmail.com

www.cartier.md

Cărțile CARTIER pot fi procurate în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.

LIBRĂRIILE CARTIER

Casa Cărții, bd. Mircea cel Bătrân, nr. 9, Chișinău. Tel./fax: 34 64 61.

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 21 42 03.

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel.: 24 10 00.

Librăria Vărul Shakespeare, str. Țciusev, nr. 113, Chișinău. Tel.: 23 21 22.

Colecția *Verde* este coordonată de Vitalie Coroban

Editor: Gheorghe Erizanu

Proiect coordonat de Sorina Dănăilă

Lector: Em. Galaicu-Păun

Coperta seriei: Vitalie Coroban

Coperta: Vitalie Coroban

Tehnoredactare: Ana Cioclu

Prepress: Editura Cartier

Tipărită la Combinatul Poligrafic (nr. 82162)

Nicole Bacharan, Dominique Simonnet

L'AMOUR EXPLIQUÉ À NOS ENFANTS

© Éditions du Seuil, 2000

Nicole Bacharan, Dominique Simonnet

DRAGOSTEA PE ÎNȚELESUL COPIILOR NOȘTRI

Ediția I, noiembrie 2008

© Cartier, 2008, pentru prezenta versiune românească.

Această ediție a apărut într-un tiraj de 800 de exemplare. Toate drepturile rezervate.

Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Bacharan, Nicole

Dragostea pe înțelesul copiilor noștri / Nicole Bacharan, Dominique Simonnet ;

trad. din lb. fr. : Georgeta Barbu-Anghel ; cop. Vitalie Coroban. – Ch. : Cartier SRL, 2008 (Combinatul Poligr.). – 96 pag. – (Colecția Verde).

Tit. orig. : L'amour expliqué à nos enfants. – 800 ex.

ISBN 978-9975-79-529-6

CZU 087.5

B 13

Era una dintre acele frumoase seri în Provence, în care te simți ușor și mai aproape de stele, o noapte senină, ce te îmbie la confesiuni... Cine a fost primul ori prima care a abordat subiectul? Nici nu mai contează, pentru că dragostea, în orice caz, a „poposit” ea însăși în miezul conversației.

Erau acolo, toți cinci, cu mutrișoarele lor adolescente. Patru fete și un băiat. Cu vârste între 13 și 18 ani – cele două părți ale familiei, reunite, cu chiu cu vai, într-o configurație deseori variabilă și cam agitată. Despre dragoste, fiecare își avea propria părere. Uneori, chiar și propriile experiențe. Vise și, poate, deja decepții... De obicei, nu se vorbește despre acest lucru și, oricum, în niciun caz cu părinții. Cum însă să nu îți pui întrebări, atunci când afli că mama unora dintre fete îl iubește pe tatăl altora și când te „trezești” între copiii unui trib „recompus”?

Am vorbit împreună despre proiectul unei cărți, iar ei ne-au privit cu un aer plin de consternare. „Să explici, cu adevărat, ce este dragostea?” Ei, atât de diferiți, atât de rebeli, erau (o dată în viață!), cu toții, de aceeași părere: era un lucru zadarnic și total inutil. I-nu-til! Și chiar și puțin rușinos. „Dragostea, suntem cu toții de acord, este un lucru important. Dar, de aici și până la a vorbi despre aceasta în public...”

Apoi însă, discuția s-a animat foarte repede, întrebările au început să curgă: cum știm dacă iubim? Dacă suntem iubiți? Putem deosebi între dorință, prietenie, afecțiune, poate chiar pasiune? Să mai credem în continuare în marea iubire? Să facem dragoste fără a iubi? Să iubim fără dorință?

Nevoia de iubire, plăcerea de a iubi, lipsa de iubire... Dragostea și iar dragostea, mereu și mereu... Am tot vorbit, iar și iar. Dialogul a continuat mult dincolo de noaptea aceea, seri de-a rândul, petrecute împreună cu prietenii copiilor și, mult mai apoi, atunci când cei cinci adolescenți ai noștri au recitat, comentat și adnotat cu minuțiozitate manuscrisul nostru.

Să explicăm, cu adevărat, dragostea copiilor noștri? Nu ne era deloc ușor, ca părinți, să le vorbim copiilor despre un asemenea subiect. Însă, da, am îndrăznit să îl abordăm. Am dorit să le transmitem adolescenților două-trei mici lucruri pe care ne închipuim că le-am înțeles referitor la bărbați și la femei, pentru a-i ajuta să nu facă greșeli esențiale și foarte grave pe drumul întortocheat ce li se deschide. Pentru a-i „pune pe calea cea bună” a acestei comori de temut: libertatea de a iubi. Și iată cum a început această conversație nostimă...

Nevoia de dragoste

— Ascultați mai întâi asta: „Am bucuria de a iubi, își zise ea într-o bună zi, plutind de fericire. Iubesc, iubesc, e limpede ca lumina zilei! Da, dragostea, cu toate miracolele sale, îmi stăpânește inima; simt acest lucru în focul care mă cotopește...” E minunat, nu credeți?

— *Puțin cam „greoi”, cam prețios... „Miracolele”, „focul”... E cam mult. Cine este această exaltată?*

— Mathilde, eroina romanului lui Stendhal, *Roșu și Negru*. Ea a găsit iubirea. În orice caz, cel puțin asta crede ea.

— *Sper că nu o să ne faceți, totuși, un întreg curs pe această temă!*

— Nu, nu, în niciun caz, liniștiți-vă. Însă dragostea este un lucru foarte straniu. Dispare exact atunci când încerci să te apropii mai mult de ea, ne alunecă printre degete asemeni săpu-

nului. Și, dacă ne fascinează într-atât, aceasta este și pentru că dragostea este de neatins. Nu poate fi văzută, nu poate fi măsurată, nu o putem „închide” într-o definiție foarte clară. Și atunci, romanele, poezia, filmele, arta, tot ceea ce ne povestește dragostea ne poate ajuta să o înțelegem mai bine.

— *De-acord, toată lumea vorbește despre dragoste! Nimeni însă nu spune același lucru.*

— *Eu am fost îndrăgostit când eram mai mic. În sfârșit... Credeam că sunt îndrăgostit. Acum, nu mai sunt atât de sigur.*

— *Mda... Credem că suntem îndrăgostiți pentru că vrem să fim îndrăgostiți. În fapt, nu sunt decât frumoase povești. Nimeni nu știe ce înseamnă dragostea cu adevărat!*

— *Și totuși, dragostea există, să nu vă îndoiiți de asta! Este un sentiment complex, un ansamblu de emoții, o stare de spirit diferită, de la o persoană la alta. De aceea și este greu de identificat.*

— *Îmi iubesc părinții, îmi iubesc surorile, în sfârșit, în zilele bune... Îmi iubesc pisica... Dar nu-i același lucru.*

— *În toate aceste cazuri este vorba de un sentiment. Îl putem numi cum vrem: afecțiune, atașament, legătură, dorință de a fi împreună, do-*

rință de a ne ghemui alături de cineva, de a primi tandrețe, de a dărui tandrețe... Dragoste, dacă dorim. Suntem triști atunci când lucrurile merg rău pentru acela sau pentru aceea pe care îl/o iubim, neliniștiți la gândul că i se poate întâmpla o nenorocire. Ne simțim răspunzători pentru persoana iubită. Vă mai amintiți de Micul Prinț și de vulpea lui? „Vom avea nevoie unul de celălalt; eu voi fi pentru tine unic în lume...”

— *„Tu m-ai împlânzit...”, da. Dar acolo nu este vorba chiar de iubire.*

— Ba da, este vorba despre o formă de iubire. Animalele domestice, împlânzite, sunt capabile de fidelitate, ele sunt triste dacă sunt abandonate, sunt bucuroase atunci când ne regăsim. Animalele ne iubesc într-un fel anume, care este „felul lor”. Bineînțeles însă că, în ceea ce le privește, este vorba mai degrabă de instinct, de atracție sexuală. Ele nu trebuie să se îndrăgostească pentru a se reproduce! Noi însă, „animalele umane”, noi, suntem mai complicați. Nu ne limităm la „un anotimp al iubirilor”, nu simțim pulsații la date fixe, o dorință care ne-ar da febră la sosirea primăverii...

— *Cu toate că... (Râsete.)*

— Bineînțeles, și noi ne supunem unor instincte, inventăm parade de seducție, o facem pe

ștrengării pentru a încerca să atragem „obiectul” dorinței noastre, să îi atragem pe cei pe care îi dorim.

— *Fetele strigă, „chițcăie” zgomotos și se machiază...*

— *... iar băieții se maimuțăresc, arătându-și mușchii!*

— Da, însă noi avem ceva în plus: capacitatea de a ne pune întrebări în legătură cu noi înșine, ne putem învinge pornirile instinctului, suntem capabili de a ne emoționa, de a ne imagina, de a visa tot felul de lucruri... Dragostea, cea adevărată, este profund omenească. Și ea le aparține doar oamenilor. Este un dar care ne vine din lunga istorie a Omului, de la strămoșii noștri cei mai îndepărtați.

— *Cum, australopitecii cunoșteau deja iubirea?*

— Poate, dar cum să găsești urme ale iubirii în oasele fosilizate ale strămoșilor? Ceea ce este însă absolut sigur este faptul că totul s-a schimbat profund atunci când omul a inventat limba-jul, conștiința, civilizația. Se știe că primii *Homo sapiens* își înmormântau rudele cu multă grijă și erau, deci, încercați de anumite sentimente. Asemeni nouă. Este posibil ca dragostea să se

fi născut în același timp cu ideea de moarte, în momentul în care ființa umană a înțeles că dispariția unui apropiat este definitivă, fără întoarcere...

— *E amuzant...*

— Dragostea este deopotrivă fericire, dar și suferință. Una fără alta nu există. Vom mai vorbi despre asta... Unii cercetători cred că dragostea a apărut acum trei milioane de ani. În momentul în care primii umanoizi au adoptat poziția verticală, sarcina, gestația au devenit mai scurte; era cu atât mai necesar ca dimensiunile creierului copiilor să crească în volum.

— *Și atunci?*

— Copiii au început să se nască mai devreme, la capătul a nouă luni. Din această cauză erau însă mai fragili. Fiecare mamă era obligată să se ocupe de bebelușul său. Pentru a o ajuta și a o proteja, tatăl a trebuit să se apropie de mamă... Acesta ar fi momentul în care se pare că s-ar fi născut sentimentele dintre un bărbat și o femeie... Nu este, desigur, decât o simplă ipoteză!

— *Așadar dragostea ar fi fost inventată grație bebelușilor?*

— Pare foarte plauzibil. Și astăzi, fiecare pui de om se naște vulnerabil, nedesăvârșit. Pentru a

trăi cu adevărat, pentru a se împlini, pentru a se iubi pe sine și pentru a învăța să iubească, el are mare nevoie de dragoste. Prima sa iubire poartă un singur nume: mama.

— *Și dacă mama nu îl iubește?*

— Sunt rare cazurile de acest fel. Cu mici excepții, mama își iubește copilul. Așa. Fără nicio explicație, în mod spontan. Mama nu își pune în niciun fel întrebări. Dacă acest lucru nu este posibil sau dacă mama nu mai este alături de copil, trebuie să sperăm că acesta se va bucura de afecțiunea tatălui sau de aceea a altor persoane adulte. Fără această iubire, copilul pierde esențialul. În secolul al XIX-lea, au fost găsiți copii sălbatici, care crescuseră în natură, departe de oameni. Ei bine, acești copii nu puteau să devină cu adevărat ființe umane. Cunoașteți experiența lui Frederic al II-lea?

— *Nu. Cine e acesta?*

— Este împăratul Prusiei, din secolul al XVIII-lea. El voia să descopere care era limba „naturală” a ființelor umane, aceea pe care oamenii ar vorbi-o în mod spontan, dacă nu ar fi auzit vorbindu-se nicio altă limbă în jurul lor. Împăratul a avut ideea nefericită de a crește un grup de nou-născuți de către doici care nu le

adresau niciodată niciun cuvânt. Rezultatul: după doi ani, acești nefericiți nu vorbeau absolut deloc și au murit foarte repede. Tocmai din cauza lipsei căldurii umane.

— *Nemaipomenit, împăratul ăsta...*

— *O vreau pe mă-mi-cu-ța mea... (Râsete.)*

— Se spune că, timp de șase luni după naștere, bebelușul este „contopit” cu mama sa, fără măcar să știe că este o persoană distinctă. Atunci când își dă seama de acest lucru, bebelușul devine extrem de neliniștit. Întreaga sa viață, el păstrează nostalgia acestui moment binecuvântat, când era mereu la adăpost, protejat de dragostea mamei sale. Din fericire, atunci când va crește, el va căuta afecțiune altundeva, în general la o persoană de sex opus. Aceasta este un alt fel de dragoste, de o altă natură, având ceva în plus: erotismul, dorința... Un fel de atracție naturală care îi împinge – în mod irezistibil – pe femei și pe bărbați unii către ceilalți. Așa se întâmplă dintotdeauna!

— *Dintotdeauna? Suntem siguri de acest lucru?*

— Toate epocile istoriei noastre ne-au lăsat poeme, scrisori, cântări care celebrează dragostea. Sentimentul iubirii exista deja cu mult înainte de a se inventa scrierea, chiar dacă nu avem dovezi ma-

teriale în acest sens. Tot astfel cum există și astăzi, iubirea exista și în rarele societăți care nu au avut o memorie scrisă, la nomazii tuaregi, de pildă, la anumiți indieni din Amazonia sau la papuașii din Noua Guinee... Pe planeta noastră, dragostea este universală. Primele texte, cele ale sumerienilor și cele ale egiptenilor, vorbesc despre dragoste. Biblia însăși este plină de pasiuni tumultuoase. Iar miturile antice reiau povestiri care se pierd în timpuri încă și mai îndepărtate și care vorbesc despre trădări, despre răzbunări și despre iubiri „nebune”. Vă amintiți de marile mituri ale iubirii?

— *Isis și Osiris...*

— *Orfeu și Euridice... Cei doi se iubesc. Când Euridice moare, Orfeu merge să o caute până în Infern! Ce înălțător!*

— Orfeu este fiul lui Apollo, zeul iubirii, mare cuceritor de nimfe și de muritoare. Amintiți-vă, de asemeni, de Venus, pe care grecii o numesc Afrodita: zeița iubirii, născută din spuma mării, care ne este înfățișată întotdeauna ca fiind provocatoare, irezistibilă... Și, mai apoi, Elena, soția infidelă, care declanșează războiul din Troia... Întreaga mitologie vorbește despre aceasta: dragostea, dragostea și iar dragostea!

— *Lucrurile s-au mai schimbat, totuși...*

— Ceea ce s-a schimbat este rolul bărbaților și cel al femeilor, ideea de cuplu... Altădată, dragostea nu era temelia familiei. Căsătoriile nu se făceau din dragoste, ci pentru sporirea averilor ori pentru perpetuarea marilor familii. Adolescenții, fetele mai cu seamă, erau bunuri supuse negoțului. La Roma, ca și în Evul Mediu, femeile erau, în general, fie soții, fie prostituate. Dacă un soț și o soție erau prieteni, cu atât mai bine! Dar nu era un lucru considerat ca fiind absolut necesar.

— *Dragostea curtenească din Evul Mediu era, totuși, mai nostimă.*

— *Cavalerii, prințesele și tot acel tralala...*

— Nu vă faceți prea multe iluzii: era vorba de un anumit fel de iubire, deseori platonice, nutrită pentru o femeie inaccesibilă. În legendele trubadurilor, cavalerii săvârșesc în războaie fapte de înaltă viteză pentru a se dovedi demni de dulci-nea lor. În general însă, femeia era căsătorită cu un altul... Ceea ce face că Graalul pe care-l căuta, de fapt, cavalerul era febra aceea a dorinței, și asta îi era de-ajuns.

— *Frustrant!*

— Femeile erau întotdeauna „ferecate” acasă. Dacă își înșelau soțul, acesta avea dreptul să le omoare... Dragostea putea fi întâlnită mai de-

grabă în afara căsătoriei, iar erotismul era văzut ca o pacoste, ca un păcat. Mai târziu, femeile considerate ca fiind prea senzuale aveau să fie arse pe rug, fiind declarate „vrăjitoare” adevărate.

— *Ne țineți aici un curs de istorie!*

— Istoria iubirii, și vă asigur că este pasionantă! Multă vreme existau căsnicia pe de o parte și dragostea pe de alta. Soția, mama nu trebuia neapărat să cunoască plăcerile dragostei. Aceasta până când, într-o bună zi, femeile s-au revoltat... Romeo și Julieta, cuplul simbol, sunt deja moderni: se iubesc și fac totul pentru a se căsători în ciuda urii care le desparte familiile! Este însă o idee provocatoare pentru perioada în care Shakespeare scria aceasta. A trebuit să treacă extrem de multă vreme pentru ca această idee să intre în obiceiurile omenirii. Femeile sunt cele care, eliberându-se, au dorit să le dea copiilor lor un tată, care să fie și bărbatul pe care îl iubesc.

— *Eșec, mare eșec! Astăzi, un cuplu din două divorțează.*

— *Lucrurile diferă de la o țară la alta. Ai văzut femeile în Afghanistan...*

— *Cu văl din cap până-n picioare, închise... Acolo, nu există divorț!*

— Și, bineînțeles, nici iubire! Dar, dacă

sunteți de acord, noi vom discuta doar despre Occident. Fie și numai aici, lucrurile tot sunt suficient de complicate... În societățile noastre, se încearcă reunirea iubirii și a căsătoriei, chiar dacă nu întotdeauna cu mult succes... Tocmai de aceea, trebuie să încercăm mai întâi să vedem limpede despre ce este vorba și de-abia mai apoi să decidem dacă facem copii. Aveți destul timp...

— *Și dacă nu ne mai căsătorim...*

— „Ah! Ce-ar fi dacă ne-am putea lipsi de celălalt!”, visa Roland Barthes, unul dintre gânditorii care au scris cel mai bine despre acest subiect. Ei, bine, nu, nu putem! Toată lumea are nevoie de dragoste, chiar și aceia care nu o mărturisesc. „Privește-mă, vorbește-mi, ocupă-te de mine, iubește-mă!” Iată ce ne spunem în secret, din prima și până în cea din urmă clipă a vieții.

— *E cumplită povestea voastră! Și ce ne facem dacă nu avem șansa să ne îndrăgostim? Ne aruncăm pe fereastră?*

— Nu este nevoie să ajungem până aici! Din fericire pentru noi, putem să dăruim și să primim afecțiune alături de familie ori de prieteni. Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem fără niciun fel de rezervă: ești mult mai puțin fericit atunci când nu iubești... Fapt absolut normal:

iubirea este lucrul cel mai important în viața unui bărbat și a unei femei. Doar că ea nu este un simplu colet care ne sosește prin poștă.

— *Eu personal nu sunt sigur că aș crede în iubire și nici nu sunt sigur că, într-o bună zi, mi se va întâmpla să mă îndrăgostesc... Dar ce-ar fi dacă iubirea chiar nu ar exista în realitate? Și dacă lumea nu și-ar povesti decât simple „baliverne”?*

— *De altfel, faptul că părinții se despart e dovada clară a faptului că nu au găsit „rețeta” reușitei! În fond, pentru mine, prietenii sunt mai importanți. Ei contează mai mult pentru noi.*

— *Iar în ceea ce privește sexul, nici nu este nevoie să arzi de iubire, să fi lovit de acel arhicunoscut „coup de foudre”, marea dragoste și tot restul...*

— *Stop! Inutil să o faceți pe cinicii cu noi, nu merge! S-o faceți domniile voastre pe șmecherii și pe măreții cu prietenii, atunci când priviți clipurile la TV și acele filme cu sex și sânge în fiecare imagine... În schimb, o știm foarte bine, clacați de îndată ce eroul serialului favorit este abandonat de iubita sa.*

— *Pe mine, filmele siropoase mă lasă complet rece!*

— *Pe mine, nu!*

— Hai că nu sunteți chiar atât de insensibili. Băieții, ca și fetele, toată lumea visează la marea dragoste. Doar că nu este ușor să o și mărturisești. De ce oare încercăm să deghizăm iubirea? De fapt, a răspunde la această întrebare ar fi pur și simplu o pierdere de timp pentru conversația noastră! Haideți, mai degrabă, să intrăm în miezul propriu-zis al problemei...

Îndrăgostiți!

— *Pentru mine, miezul problemei, cum spuneți voi, adulții, este faptul de a ști când suntem îndrăgostiți, când iubim cu adevărat.*

— Ah, iată-ne, în sfârșit, la esența problemei... Mai întâi, o precizare: „a fi îndrăgostit” și „a iubi” nu înseamnă exact același lucru. Există o deosebire de intensitate, de durată. Cam ca la jocurile video: există o primă lume, în care te îndrăgostești, și alte lumi, care urmează unele după altele, în care dragostea devine mereu mai profundă, mai puternică, mai durabilă.

— *Uups! Lucrurile se complică și mai mult! A fi îndrăgostit nu înseamnă, deci, încă dragoste, cu adevărat?*

— Să fii îndrăgostit este, la început, un sentiment mai degrabă egocentric: înseamnă să dorești pe cineva și mai înseamnă acele minunate emoții pe care le naște acea persoană în noi.